Przemysław Wywiał

GARNIZON WOJSKA POLSKIEGO W KRAKOWIE W LATACH 1918-1939

GARNIZON WOJSKA POLSKIEGO W KRAKOWIE W LATACH 1918–1939

Przemysław Wywiał

GARNIZON WOJSKA POLSKIEGO W KRAKOWIE W LATACH 1918–1939

Kraków

© Copyright by Przemysław Wywiał, 2019

Recenzent:

prof. dr hab. Wojciech Rojek, UJ

Opracowanie redakcyjne:
Barbara Sikora

Projekt okładki:
Paweł Sepielak

Ilustracje:
Andrzej Zaręba

Na okładce: bateria haubic 155 mm 5 pac gotowa do oddania salwy honorowej na cześć prezydenta Ignacego Mościckiego podczas jego wizyty w Krakowie 26 IV 1934 r. Zdjęcie ze zbiorów Andrzeja Zaręby

Publikacja dofinansowana przez
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ISBN 978-83-7638-971-4 (druk)
ISBN 978-83-8138-190-1 (on-line, pdf)
https://doi.org/10.12797/9788376389714

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
https://akademicka.pl

Spis treści

Wstęp 9

Rozdział I. Geneza garnizonu 19
1. Garnizon armii austriackiej 19
2. Rozwój organizacji paramilitarnych przed 1914 r. 26
3. Polskie formacje wojskowe w Krakowie podczas I wojny światowej. Oswobodzenie Krakowa w 1918 r. 34

Rozdział II. Kraków w strukturach terytorialnych władz wojskowych w latach 1918–1921 47
1. Polska Komenda Wojskowa 47
2. Dowództwo Okręgu Generalnego 64
3. Komenda Miasta 91

Rozdział III. Udział władz okręgowych i jednostek garnizonu krakowskiego w walkach o niepodległość i granice (1918–1921) 113
1. Na odsiecz Lwowa 113
2. DOG Kraków wobec konfliktu o Śląsk Cieszyński 115
3. DOG Kraków wobec Górnego Śląska 119
4. 6 Dywizja Piechoty 121
5. 20 Pułk Piechoty 124
6. 8 Pułk Ułanów 126
7. 5 Pułk Artylerii Ciężkiej 129
8. 6 Pułk Artylerii Polowej 131
9. 1 Pułk Saperów Kolejowych 134
10. 5 Dywizjon Artylerii Konnej 136

Rozdział IV. Kraków w strukturach terytorialnych władz wojskowych w okresie pokoju (1921–1939) 141
1. Dowództwo Okręgu Korpusu nr V 141
2. Władze garnizonowe 161

Rozdział V. Formacje i służby 173
1. Wyższe dowództwa, dowództwa Wielkich Jednostek i inspektoraty 173
2. Formacje broni głównych 178
3. Wojska techniczne i inne formacje 190
4. Służby 206

Rozdział VI. Szkolenie i wychowanie żołnierzy 231
1. Wyszkolenie garnizonowe 231
2. Działalność oświatowa 268

Rozdział VII. Charakterystyka żołnierzy i życie codzienne 285
1. Charakterystyka żołnierzy 285
2. Dyscyplina 296
3. Stan zdrowotny 307
4. Życie religijne 310
5. Uroczystości i święta pułkowe 317
6. Sport 331
7. Życie pozasłużbowe kadry zawodowej 343
8. Fundusze oszczędnościowo-pożyczkowe, samopomocowe i spółdzielnie 352

Rozdział VIII. Wojsko w życiu miasta i społeczeństwa 357
1. Działalność asystencyjna i udział wojska w walce z klęskami żywiołowymi 357
2. Święta i uroczystości państwowe oraz obchody rocznicowe 388
3. Zaangażowanie wojska we współpracę ze stowarzyszeniami oraz w inicjatywy społeczne. Społeczeństwo na rzecz wojska 408

Rozdział IX. Żołnierze obcy na terenie Krakowa 433
1. Obóz dla internowanych na Dąbiu 433
2. „Vojenska Skupina" i Legion Czechosłowacki 444

Rozdział X. Wrzesień 1939 447
1. Przygotowania na wypadek mobilizacji i wojny 447
2. Kraków i formacje garnizonu w kampanii wrześniowej 461

Zakończenie 499

Spis tabel 503

Wykaz ilustracji 505

Wykaz skrótów 509

Bibliografia 513

Indeks osobowy 527

Indeks geograficzny 539

Summary 555

Wstęp

Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości i wojen o granice to dobry moment, by przypomnieć dzieje ważnego w okresie II Rzeczypospolitej garnizonu krakowskiego Wojska Polskiego. Temat ten do tej pory nie znalazł odpowiedniego odbicia w badaniach historycznych i w literaturze.

Niniejsze opracowanie ma odpowiedzieć na następujące pytania: jak sytuował się garnizon krakowski w strukturze wojskowych władz terytorialnych? Jakie jednostki WP stacjonowały na jego terenie i jak przedstawiała się ich organizacja? Jak wyglądało szkolenie i życie codzienne żołnierzy, w tym szkolenie garnizonowe i działalność oświatowo-wychowawcza? Jaką rolę odgrywał garnizon w życiu miasta? Jak kształtowały się losy poszczególnych formacji w czasie walk o niepodległość 1918–1921 i podczas kampanii wrześniowej?

Na wstępie wyjaśnienia wymaga samo pojęcie „garnizon". Najczęściej jest ono definiowane jako terytorium, na którym stale lub czasowo przebywają oddziały lub znajdują się instytucje i zakłady wojskowe[1]. Według innych definicji słowo to oznacza załogę danej miejscowości, a w jeszcze innych uwzględniane są obydwa te czynniki[2]. W niniejszej pracy przyjęto wykładnię, w której słowo „garnizon" oznacza zarówno miejsce, czyli w tym przypadku Kraków, jak i załogę, tzn. jednostki wojskowe, które na tym terenie stacjonowały.

Zakres chronologiczny pracy, czyli lata 1918–1939, nie powinien budzić wątpliwości. Rok 1918 to czas odzyskania przez Polskę niepodległości

---

1 *Encyklopedia wojskowa. Dowódcy i ich armie, historia wojen i bitew, technika wojskowa*, t. 1, red. A. Krupa, Warszawa 2007, s. 270; *Leksykon wiedzy wojskowej*, red. M. Laprus, Warszawa 1979, s. 123; *Mała encyklopedia wojskowa*, t. 1, red. J. Bordziłowski, Warszawa 1967, s. 439.

2 J. Majka, *Garnizon Rzeszów w latach 1918–1939*, Rzeszów 2005, s. 9–10.

i tworzenia odrodzonego Wojska Polskiego, natomiast rok 1939 wiąże się z wybuchem II wojny światowej i przegraną kampanią wrześniową. Poza ten zakres wychodzi jedynie rozdział pierwszy, przedstawiający genezę garnizonu.

Pisząc o Wojsku Polskim w Krakowie w okresie międzywojennym, nie można nie wspomnieć o organizacji i formacjach wojskowych działajacych na tym terenie w okresie wcześniejszym. Tej tematyce jest poświęcony rozdział pierwszy, w którym przedstawiam strukturę garnizonu krakowskiego armii austriackiej na tle okręgowych władz wojskowych c.k. armii w Galicji. Omawiam tutaj także rozwój polskich organizacji paramilitarnych związanych z ruchem niepodległościowym przed 1914 r. oraz sytuację w Krakowie i działalność polskich formacji wojskowych w czasie I wojny światowej aż do oswobodzenia miasta pod koniec października 1918 r.

W rozdziale drugim omawiam rozwój władz terytorialnych (okręgowych i lokalnych), których siedzibą był Kraków w pierwszych latach istnienia II RP. Przedstawiam strukturę i rozwój Polskiej Komendy Wojskowej i Dowództwa Okręgu Generalnego w Krakowie oraz Komendy Miasta.

Rozdział trzeci jest poświęcony udziałowi władz wojskowych w Krakowie oraz jednostek krakowskiego garnizonu w walkach o niepodległość i granice w latach 1918–1921. Jeśli chodzi o formacje, omawiam jedynie losy tych, które potem, w okresie międzywojennym, stacjonowały w Krakowie, nie zajmując się dziejami jednostek formowanych tu w tym czasie (np. 4 i 5 pp), ale później stacjonujących w innych garnizonach.

W rozdziale czwartym przedstawiam strukturę terytorialnych władz wojskowych w Krakowie w okresie pokojowym, tj. Dowództwa Okręgu Korpusu nr V oraz władz garnizonowych. Rozdział piąty przybliża formacje wojskowe tworzące w tym czasie garnizon krakowski: wyższe dowództwo i dowództwo wielkich jednostek, poszczególne formacje broni głównych i pomocniczych, w końcu służby.

Zadaniem wojska II RP było zarówno wyszkolenie dobrego żołnierza, jak i wychowanie prawego i świadomego obywatela państwa. Te zagadnienia – wyszkolenie i działalność oświatową – opisuje rozdział szósty.

W rozdziale siódmym przedstawiam charakterystykę żołnierzy oraz ich życie codzienne w krakowskim garnizonie, głównie poruszam problematykę związaną z poziomem dyscypliny, stanem zdrowotnym, życiem religijnym, świętami i uroczystościami pułkowymi, sportem, aktywnością

pozasłużbową kadry zawodowej oraz działalnością funduszy oszczędnościowo-pożyczkowych, samopomocowych i spółdzielni.

Rozdział ósmy jest poświęcony roli garnizonu w życia miasta i społeczeństwa Krakowa. Omawiam tutaj działalność asystencyjną wojska, zwłaszcza pomoc, jakiej żołnierze udzielali w czasie klęsk żywiołowych, oraz ich wykorzystanie w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego (wydarzenia krakowskie w 1923 r. czy przewrót majowy 1926 r.). Opisuję także udział wojska w uroczystościach i świętach państwowych obchodzonych w Krakowie oraz w powitaniach znamienitych gości. W ostatnim podrozdziale przedstawiam współpracę ze stowarzyszeniami społecznymi (w tym PW) i zaangażowanie w inicjatywy społeczne oraz akcje społeczeństwa na rzecz wojska. Niestety nie udało mi się dotrzeć do materiałów pozwalających omówić powiązania gospodarcze wojska z miastem.

Krótki rozdział dziewiąty przybliża dzieje żołnierzy obcych narodowości, którzy w tym czasie przebywali na terenie garnizonu, w obozie dla jeńców i internowanych w Krakowie-Dąbiu (1918–1921), oraz członków grupy „Vojenskej Skupiny", przekształconej potem w Legion Czechosłowacki (1939). Mimo że wyżej wymienione jednostki nie należały do garnizonu Wojska Polskiego, to znajdowały się na jego terenie i w jakiś sposób były zależne od polskiego dowództwa.

W rozdziale dziesiątym, ostatnim, omawiam przygotowania w garnizonie na wypadek mobilizacji i wojny oraz krótko zarysowuję dzieje krakowskich formacji w kampanii wrześniowej. Uwzględniam tutaj także 5 Dywizjon Artylerii Konnej, który co prawda od wiosny 1939 r. stacjonował w Oświęcimiu, to jednak przez niemal cały okres międzywojenny był związany z Krakowem. Mimo że 6 Dywizja Piechoty i Krakowska Brygada Kawalerii nie stacjonowały w całości na terenie krakowskiego garnizonu, to, uwzględniając fakt, że znajdowały się tutaj ich dowództwa, omawiam również wrześniowe dzieje tych jednostek. Natomiast nie zajmuję się tymi formacjami, które swoje dowództwa i oddziały zapasowe miały w innych garnizonach, a w Krakowie stacjonowały jedynie ich pojedyncze bataliony (12 Pułk Piechoty i 1 Pułk Strzelców Podhalańskich).

Znaczącą motywacją do podjęcia przeze mnie prac był fakt, iż na temat historii garnizonu krakowskiego – podobnie zresztą jak w przypadku więk-

szości garnizonów WP okresu międzywojennego[3] – nie podjęto do tej pory szerzej zakrojonych badań. Również literatura dotycząca tego zagadnienia nie jest bogata, co może dziwić, zważywszy na rolę Krakowa w dziejach naszego kraju.

Najważniejsze jednak dla pisania niniejszej pracy były źródła archiwalne przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie-Rembertowie. Akta pułków krakowskich zasadniczo się zachowały, ale niestety nie są kompletne. Przykładowo ocalałe „Dzienniki Rozkazów Ministerstwa Spraw Wojskowych" pochodzą głównie z lat 30. XX w. Istnieją też rozbieżności w stanie zachowania akt poszczególnych jednostek (np. 5 Dywizjon Żandarmerii – 40 jednostek archiwalnych; 6 Pułk Artylerii Lekkiej – 30; 5 Dywizjon Artylerii Konnej – 21; 20 Pułk Piechoty – 20; 5 Batalion Pancerny – 5; 5 Batalion Sanitarny – zaledwie 2). W aktach poszczególnych jednostek, szczególnie w „Dziennikach Rozkazów", można znaleźć informacje dotyczące życia codziennego, organizacji szkolenia, zmian w strukturze, obsady personalnej, programy świąt i uroczystości.

Bardzo ciekawe i bogate w dane są również akta władz okręgowych, Dowództwa Okręgu Generalnego w Krakowie i Dowództwa Okręgu Korpusu nr V, liczące około 350 teczek, oraz akta komendy garnizonu (63 j.a.). „Dzienniki Rozkazów" władz okręgowych oraz komendy garnizonu zachowały się za cały niemal okres międzywojenny (ostatnie rozkazy są datowane na sierpień 1939 r.). Materiały te pozwalają odtworzyć nie tylko strukturę władz wojskowych na poziomie okręgu i garnizonu oraz ich przekształcenia w ciągu dwóch dekad, lecz także są nieocenionym źródłem na temat działalności szkoleniowej i kulturalno-oświatowej na terenie garnizonu, świąt, uroczystości i wizyt dostojników, stanu zdrowotnego

[3] Z powstałych do tej pory prac o charakterze naukowym lub popularno-naukowym można wymienić m.in.: J. Majka, *op. cit.*; K. Czernielewski, W. Jarno, *Garnizon Łódzki Wojska Polskiego w latach 1918–1939*, Toruń 2008; T. Banaszek, *Garnizon Sandomierz 1918–1939*, „Zeszyty Sandomierskie" 2005, nr 20/21; J. Strenkowski, *Garnizon Zambrów*, Zambrów 2010; *Garnizon Głogów. Materiały z konferencji popularno-naukowej*, red. W. Maciuszczak, Z. Mazurek, Głogów 2011; *Garnizon Sieradz*, red. J. Kowalski, J. Marciniak, C. Jasiński, Sieradz 2006; R. Huss, *Garnizon zamojski wczoraj i dziś 1618–1998*, Zamość 2003; R. Zemła, *Garnizon Nisko*, Nisko 2016; K. Handke, *Garnizon Leszno Wojska Polskiego 1920–1939*, Leszno 2015; J.R. Krzyżewski, *Garnizon m. st. Warszawy i jego komendanci*, Warszawa 2011; J. Giza, *Sądecki garnizon i jego żołnierze w pierwszych latach niepodległości 1918–1922*, Kraków 2015; B. Kruszyński, *Garnizon Poznań w II Rzeczypospolitej. Wojsko w życiu miasta*, Poznań 2013; R. Gil, M. Kubicki, *Piotrkowski garnizon Wojska Polskiego w latach 1918–1939*, „Kwartalnik Bellona" 2017, nr 2.

w szeregach itd. Zachowane wykazy budynków podlegających wojsku oraz plany i schematy Wydziału Budownictwa DOK pozwoliły przedstawić infrastrukturę garnizonu. W tajnych rozkazach można znaleźć także wiele informacji dotyczących np. poziomu dyscypliny wśród kadry i żołnierzy. Akta te zawierają również zarządzenia na wypadek mobilizacji czy potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego.

Przeprowadziłem również kwerendy w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w Archiwum Państwowym w Krakowie, ale uzupełniły one wiedzę na temat krakowskiego garnizonu jedynie o drobne informacje.

Ważnym źródłem okazała się prasa wojskowa. W badaniach wykorzystałem dwa tytuły – „Wiarusa" i „Żołnierza Polskiego". Okazały się one bardzo przydatne przy przedstawianiu życia kulturalnego żołnierzy, sportu, uroczystości i działalności oświatowej.

Jeśli chodzi o literaturę wspomnieniową, posłużyłem się m.in. opracowaniami pierwszego polskiego komendanta w Krakowie gen. Bolesława Roi[4], dowódcy Okręgu Korpusu nr V Aleksandra Narbuta-Łuczyńskiego[5] oraz Jana Pabicha[6], oficera 6 Pułku Artylerii Lekkiej.

Z pozycji wydanych w okresie międzywojennym niezwykle bogate w informacje okazały się wydawnictwa okolicznościowe[7] poszczególnych formacji, głównie jednodniówki publikowane z okazji świąt pułkowych. Można w nich znaleźć zarówno rys historyczny, jak i informacje dotyczące współczesności i życia codziennego w jednostce. Egzemplarze jednodniówek znajdują się w zbiorach Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie.

Sięgnąłem również po opublikowane opracowania. Do przedstawienia struktury austriackiego garnizonu w Krakowie pomocne okazały się prace Tomasza Nowakowskiego i Michała Baczkowskiego, a jego związki z miastem omówił Jacek Purchla. Działalność organizacji paramilitarnych

---

4 B. Roja, *Legendy i fakty*, Warszawa 1932.

5 A. Narbut-Łuczyński, *U kresu wędrówki. Wspomnienia*, Londyn 1966.

6 J. Pabich, *Niezapomniane karty. Z dziejów 6 Pułku Artylerii Lekkiej*, Kraków 1982.

7 *1 pułk saperów kolejowych. W dniu święta pułkowego. Kraków 20 czerwca 1927*, oprac. A. Spett et al., Kraków 1927; *Jednodniówka Batalionu Pancernego w Krakowie 12 czerwca 1938*, Kraków 1938; *Jednodniówka dyw. kursu podchorążych rez. piech. w 20 p. p. Ziemi Krakowskiej. 11 XI 1933*, Kraków–Łobzów 1933; *Jednodniówka LOPP. Tydzień dziesięciolecia LOPP. Kraków 14–21 maja 1933*, Kraków 1933; *Jednodniówka 5 pułku saperów na uroczystość poświęcenia sztandaru 8 maja 1925 r. w Krakowie*, Kraków 1925; *Jednodniówka 5. Sam. Bataljonu Łączności wydana z okazji 3-ciej rocznicy utworzenia Bataljonu, 15 V 1929*, Kraków 1929.

w Galicji przed I wojną światową oraz polskich formacji wojskowych w latach 1914–1918 została już dość dobrze zbadana, a z publikacji najbardziej przydatnych można wymienić prace Henryka Bagińskiego[8], Tadeusza Bogaleckiego[9], Małgorzaty Kozłowskiej[10], monografię Legionów autorstwa Wacławy Milewskiej, Janusza T. Nowaka i Marii Zientary[11]. Przygotowania oraz przebieg samego „przewrotu" 31 października 1918 r. w Krakowie szczegółowo omawia praca Janusza T. Nowaka[12].

Literatura dotycząca walk o niepodległość 1918–1920 jest dosyć bogata. W skrótowym choćby ujęciu roli Krakowa i jednostek garnizonu w zmaganiach tego okresu pomocne były przede wszystkim wspomniana praca Janusza T. Nowaka oraz książki i artykuły Michała Klimeckiego[13], Wiktora Kucharskiego[14], Janusza Odziemkowskiego[15], Kornela Krzeczunowicza[16] oraz historie pułkowe wydawane w okresie międzywojennym w serii *Zarys Historii Wojennej Pułków Polskich*[17], niestety często o charakterze zbyt ogólnym.

Brakuje niestety monografii formacji stacjonujących w Krakowie oraz władz okręgowych, nie licząc niewielkiej pod względem objętościowym książki Stanisława Zająca[18] oraz wspomnianej pracy Kornela Krzeczuno-

---

8 H. Bagiński, *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908–1914*, cz. 1, Warszawa 1935.

9 T. Bogalecki, *Polskie Związki Strzeleckie w latach 1910–1914*, „Wojskowy Przegląd Historyczny" 1996, nr 2, s. 30–66.

10 M. Kozłowska, *Przygotowania Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" do walki o niepodległość Polski w latach 1908–1914 na przykładzie I Okręgu Sokolego z siedzibą w Krakowie*, „Sowiniec" 2004, nr 25, s. 9–22.

11 W. Milewska, J.T. Nowak, M. Zientara, *Legiony Polskie 1914–1918*, Kraków 1998.

12 J.T. Nowak, *Wieża Wolności 1918. W 90. rocznicę wyzwolenia Krakowa*, Kraków 2008.

13 M. Klimecki, *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią 1918–1919*, Warszawa 2000.

14 W. Kucharski, *Dowództwo Okręgu Korpusu nr V w Krakowie (1918–1939) w kontekście politycznych i militarnych uwarunkowań międzynarodowych*, cz. 1, „Arcana" 2005, nr 64/65, s. 338–348 i cz. 2, 2008, nr 79, s. 81–103.

15 J. Odziemkowski, *Piechota polska w wojnie z Rosją bolszewicką 1919–1920*, Warszawa 2010.

16 K. Krzeczunowicz, *Ułani księcia Józefa. Historia 8 pułku ułanów im. ks. J. Poniatowskiego*, Londyn 1960.

17 K. Bąbiński, *Zarys historii wojennej 5-go pułku piechoty Legjonów*, Warszawa 1929; K. Kus, *Zarys historii wojennej 6 pułku artylerii polowej*, Warszawa 1929; W. Płotnicki, *Zarys historii wojennej 5 dywizjonu artylerii konnej*, Warszawa 1929; T. Śmigielski, *Zarys historii wojennej 8-go pułku ułanów księcia Józefa Poniatowskiego*, Warszawa 1929; S. Wrona, *Zarys historii wojennej 20-go pułku piechoty Ziemi Krakowskiej*, Warszawa 1928; S. Herzog, *Zarys historii wojennej 5 pułku artylerii ciężkiej*, Warszawa 1931.

18 S. Zając, *Z dziejów Krakowskiego Okręgu Wojskowego*, Warszawa 1995.

wicza na temat 8 Pułku Ułanów (wydanej na emigracji) i książki Jacka Albrechta[19] na temat 20 Pułku Piechoty (o charakterze raczej wspomnieniowym i popularyzatorskim). Pewne informacje dotyczące ich struktury, szkolenia, życia codziennego można znaleźć w pracach o charakterze ogólnym, m.in. Mieczysława Cieplewicza[20], Zdzisława Jagiełły[21], Henryka Wieleckiego i Rudolfa Sieradzkiego[22], a także w publikacjach poświęconych konkretnym rodzajom broni lub służb, szczególnie Zdzisława Cuttera[23], Andrzeja Felchnera[24], Edwarda Jaroszuka[25], Mariana Kopczewskiego i Zbigniewa Moszumańskiego[26], Igora Błagowieszczańskiego[27], Karola L. Galstera[28], Andrzeja Przedpełskiego[29].

W przedstawieniu historii krakowskich formacji, zarówno w okresie międzywojennym, jak i w kampanii wrześniowej, niezwykle cenne były opracowania z serii *Zarys Historii Wojennej Pułków Polskich w Kampanii Wrześniowej* autorstwa Piotra Zarzyckiego[30], Mirosława Pakuły[31], Antoniego Nawrockiego i Ryszarda Jakubowskiego[32]. Do przybliżenia walk 1939 r. wykorzystałem również publikacje Władysława Steblika[33], Mateusza Olej-

---

19 J. Albrecht, *20 Waleczny Ziemi Krakowskiej*, Kraków 1999.

20 M. Cieplewicz, *Wojsko Polskie w latach 1921–1926. Organizacja, wyposażenie, wyszkolenie*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998; idem, *Służby Wojska Polskiego w latach 1921–1926*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości" 1987, t. 29.

21 Z. Jagiełło, *Piechota Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 2005.

22 H. Wielecki, R. Sieradzki, *Wojsko Polskie 1921–1939. Organizacja i odznaki kawalerii*, Warszawa 1992.

23 Z. Cutter, *Saperzy II Rzeczypospolitej*, Kraków–Warszawa–Wrocław 2005; idem, *Saperzy polscy 1918–1939. Organizacja, wyszkolenie i wyposażenie materiałowo-techniczne*, Wrocław 2001.

24 A. Felchner, *Służba zdrowia Wojska Polskiego (od jesieni 1918 r. do mobilizacji w 1939 r.)*, Łódź 1990.

25 E. Jaroszuk, *Żandarmeria wojskowa w latach 1921–1939*, Kraków 2009.

26 M. Kopczewski, Z. Moszumański, *Polska obrona przeciwlotnicza 1920–1939*, Pruszków 1996.

27 I. Błagowieszczański, *Artyleria Wojska Polskiego w latach 1918–1939*, „Wojskowy Przegląd Historyczny" R. 19, 1974, nr 1, 4.

28 *Księga pamiątkowa artylerii polskiej 1914–1939*, oprac. K.L. Galster, Londyn 1975.

29 A. Przedpełski, *Lotnictwo Wojska Polskiego 1918–1996. Zarys historii*, Warszawa 1997.

30 P. Zarzycki, *1 batalion mostów kolejowych*, Pruszków 2004; idem, *5 dywizjon artylerii konnej*, Pruszków 2001; idem, *5 pułk artylerii ciężkiej*, Pruszków 1996.

31 M. Pakuła, *5, 6 i 7 bataliony telegraficzne*, Pruszków 2010.

32 A. Nawrocki, R. Jakubowski, *5 batalion pancerny*, Pruszków 2003.

33 W. Steblik, *Armia „Kraków" 1939*, [wyd. 2 uzup.], Warszawa 1989.

nika[34], Jacka Albrechta, Stanisława Truszkowskiego[35], Jerzego Pawlaka[36], Władysława Pogorzelskiego[37].

Celem zarysowania ogólnego tła historii garnizonu, jakim były dzieje samego Krakowa, pomocne okazały się kolejne tomy serii *Dzieje Krakowa*[38]. Warto zauważyć, że choć poruszają one szerokie spektrum zagadnień, od politycznych przez społeczne po kulturalne, to tematyka wojskowa praktycznie się w nich nie pojawia.

Skorzystałem również z monografii o charakterze ogólnym dotyczących polskiej wojskowości w okresie międzywojennym, jednak nie zawsze znajduje to odzwierciedlenie w przypisach, gdyż sporadycznie je cytowałem. Dotyczy to na przykład *Zarysu dziejów wojskowości polskiej w latach 1864–1939*[39], prac Eugeniusza Kozłowskiego[40], Piotra Staweckiego[41] czy Lecha Wyszczelskiego[42].

W przyjętym w pracy toku narracji starałem się kłaść nacisk na sprawy lokalne oraz charakterystyczne dla miejscowych stosunków, panujących w garnizonie Kraków. Dokładałem starań, by unikać przedstawiania szerokiego tła poruszanych problemów z obawy, iż nazbyt rozszerzyłoby to rozmiary pracy, a przy tym – wobec istnienia opracowań o charakterze ogólnym i syntetycznym – nie wniosłoby wiele nowego. Również często skrótowo potraktowałem dzieje poszczególnych formacji w okresie walk o niepodległość i w kampanii wrześniowej, opierając się głównie na opra-

---

34 M. Olejnik, *Działania 6. Dywizji Piechoty w wojnie polsko-niemieckiej we wrześniu 1939 roku*, „Tarnowskie Studia Historyczne" 2009, t. 1, s. 46–59.

35 S. Truszkowski, *Działanie artylerii przeciwlotniczej w wojnie w 1939 r.*, cz. 2, „Wojskowy Przegląd Historyczny" R. 23, 1978, z. 2.

36 J. Pawlak, *Polskie eskadry w latach 1918–1939*, Warszawa 1989.

37 J. Pogorzelski, *Udział 5 batalionu saperów w drugiej wojnie światowej*, „Sowiniec" 2008, nr 32/33, s. 91–112.

38 J. Bieniarzówna, J.M. Małecki, *Kraków w latach 1796–1918*, Kraków 1979, *Dzieje Krakowa*, t. 3; iidem, *Kraków w latach 1918–1939*, Kraków 1997, *Dzieje Krakowa*, t. 4; A. Chwalba, *Kraków w latach 1939–1945*, Kraków 2002, *Dzieje Krakowa*, t. 5.

39 *Zarys dziejów wojskowości polskiej w latach 1864–1939*, red. P. Stawecki, Warszawa 1990.

40 E. Kozłowski, *Wojsko polskie 1936–1939. Próby modernizacji i rozbudowy*, Warszawa 1974.

41 P. Stawecki, *Następcy Komendanta. Wojsko a polityka wewnętrzna II Rzeczypospolitej w latach 1935–1939*, Warszawa 1969; idem, *Polityka wojskowa Polski 1921–1926*, Warszawa 1981; idem, *Wojsko Marszałka Józefa Piłsudskiego 12 V 1926–12 V 1935*, Warszawa 2004.

42 L. Wyszczelski, *Od demobilizacji do zamachu majowego. Wojsko Polskie w latach 1921–1926*, Warszawa 2007; idem, *W obliczu wojny. Wojsko Polskie 1935–1939*, Warszawa 2008; idem, *Wojsko Piłsudskiego. Wojsko Polskie w latach 1926–1935*, Warszawa 2005; idem, *Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Warszawa 2006.

cowaniach. Szczegółowe przedstawienie tej tematyki wymagałoby pogłębionych badań źródłowych, a przy założeniach niniejszej pracy nie wydają się one konieczne.

Summary

The book depicts the history of the Krakow garrison of the Polish Army in a broad context of the military system of the Second Polish Republic in the 1920s and 1930s. It examines the process of formation of the local military authorities (Polish Military Command, the General District Headquarters, and the Town Headquarters) as well as the participation of the Krakow-formed units in the struggle for national independence and state borders in 1918–21. Subsequently the structure of the local military authorities in Krakow in peacetime (Corps V Disctrict Headquarters and garrison command) is presented.

The main part of the text outlines the structure and activities of the formations that constituted the Krakow garrison: the higher command and the command of large units, individual units of the main and auxiliary forces, and finally individual services. It shows the training of soldiers and educational endeavors of the army. It discusses a personal profile of soldiers and their everyday life in the garrison with a particular focus on the level of discipline, health, religious life, regimental holidays and celebrations, sports, and extra-professional activities as well as savings-and-loan funds, self-help funds, and cooperatives.

Besides the book reviews the role of the garrison in the municipal and social life of Krakow, such as assistance of the army in case of natural disasters and in providing internal security ("Krakow Events" of 1923, the May Coup of 1926). We learn about the role the garrison played in state holidays and celebrations and in official welcoming of distinguished guests. The author describes cooperation with various associations in the community (Przysposobienie Wojskowe, among others) and participation in diverse social projects, as well as social initiatives to support the army.

Presented are biographies of soldiers of foreign nationalities who stayed in the garrison, in a POW and internment camp in Dąbie (1918–21), and also of members of Vojenska Skupina turned Czechoslovakian Legion in 1939.

Finally the book discusses arrangements for the mobilization and war and the participation of the Krakow units in the September Campaign of 1939.

W publikacji przypomniano dzieje garnizonu krakowskiego Wojska Polskiego w okresie II Rzeczypospolitej. Szeroko omówiono problematykę tworzenia się w Krakowie terytorialnych władz wojskowych (Polskiej Komendy Wojskowej, Dowództwa Okręgu Generalnego i Komendy Miasta), a także udział formacji z Krakowa w walkach o niepodległość i granice w latach 1918–1921.

W książce przedstawiono strukturę terytorialnych władz wojskowych w Krakowie w okresie pokojowym (Dowództwa Okręgu Korpusu nr V oraz władz garnizonowych) oraz działalność formacji wojskowych tworzących w tym czasie garnizon krakowski, zaprezentowano szkolenie żołnierzy, prowadzoną wśród nich działalność oświatową oraz ich życie codzienne.

Omówiona została rola garnizonu w życiu miasta i społeczeństwa Krakowa, w tym działalność asystencyjna wojska, a zwłaszcza pomoc, jakiej żołnierze udzielali w czasie klęsk żywiołowych, oraz ich wykorzystanie w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego („wydarzenia krakowskie" w 1923 r. i przewrót majowy w 1926 r.). Opisano także udział wojska w uroczystościach i świętach państwowych obchodzonych w Krakowie.

W kolejnych rozdziałach przybliżono dzieje żołnierzy obcych narodowości, którzy przebywali na terenie garnizonu, w obozie dla jeńców i internowanych w Dąbiu (1918–1921), oraz członków grupy „Vojenskej Skupiny", przekształconej potem w Legion Czechosłowacki (1939). Na koniec zaś opisano przygotowania w garnizonie na wypadek mobilizacji i wojny oraz udział krakowskich formacji w kampanii wrześniowej.

ISBN 978-83-7638-971-4

9 788376 389714

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

https://akademicka.pl